

ESKİ BATI'NIN OCAK TANRIÇALARI: HESTİA-VESTA

Hearth Goddesses of Ancient West: Hestia-Vesta

Dr. Öğr. Üyesi Nuriye Külahlı

Selçuk Üniversitesi

nuriye.kulahli@selcuk.edu.tr

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 05.09.2023
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 31.10.2023
DOI Number : 10.9737/historystudies.1354752

Atıf – Citation:

Nuriye Külahlı, "Eski Batı'nın Ocak Tanrıçaları: Hestia -Vesta",
History Studies, 15/4, Kasım 2023, s. 875-892.

ESKİ BATI'NIN OCAK TANRIÇALARI: HESTİA-VESTA

Hearth Goddesses of Ancient West: Hesta-Vesta

Nuriye Külahlı*

Öz

Antik çağ toplumları için kutsal kabul edilen “ocak ateşi” anlamına gelen Hestia, Yunan toplumlarının ocak tanrıçası olarak kabul görmüştür. Antik Yunan’ın Hestia kültü, ateşi sembolize eden ritüelleri içermekte ve Eski Batı’nın kutsal merkezlerin ilk örneğini sunmaktadır. Evi temsil eden bekâr tanrıça zamanla kent’in ocak tanrıçası sayılmıştır. Hestia, Roma dininde Vesta adıyla anılmıştır. Vesta kültü, Roma’nın bütünlüğü için büyük öneme sahip olmuştur. Antik yazarlar, devletin ateşinin Vesta tarafından korunduğunun altını çizmektedirler. Tanrıçanın adı bu kültürün rahibelerine verilmiştir. Vesta rahibeleri, Roma’nın sonsuz kamusal ocağını koruyanlardır. Onlar, Roma toplumunda oldukça saygın kabul edilmişlerdir. Onların sahip oldukları ayrıcalıklı haklar soylu Roma kadınları ile eşdeğerdedir. Roma toplumunda bu denli saygınlık kazanmış olan bu kadın grubunun ayrıcalıklı olma sebebi elbette ki kutsal görevleridir. Bu çalışma, Eski Batı’nın ocak kültürünü Hestia ve Vesta kapsamında tanımlamak ve bu tanımın Yunan ve Roma toplumlarındaki gelişimini antik kaynaklar ışığında ve modern eserler ile destekleyerek incelemeyi ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: ocak kültü, Hestia, Vesta

Abstract

Hestia, means “hearth fire”, which is considered sacred in Ancient civilizations, is regarded as Hearth Goddess of the Greeks. Hestia Cult of Ancient Greek consists of rituals symbolizing the fire and presents the first example of holy places of Ancient West. Hestia is called Vesta in Roman religion. Vesta cult has a remarkable position for the integrity of Rome. Ancient writers emphasize that the state hearth was protected by Vesta. The name of the goddess is passed on the priestess of the cult. Vestals are the ones who protected the Roman public and eternal hearth. Vestals were regarded as incredibly honoured in society. The privileged rights they had were the same as the ones of aristocratic and royal Roman women. The reason why these highly-honoured women were privileged was normally their sacred services. This study aims to describe the hearth cult of Ancient West in the context of Hestia and Vesta and to examine and evaluate the improvement of this description in Greek and Roman societies in the light of ancient and modern sources.

Keywords: hearth cult, Hestia, Vesta

* Dr. Öğr. Üyesi, Konya Selçuk Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Konya/TÜRKİYE, nuriye.kulahli@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0003-2287-8650

Giriş

Antik Çağ toplumlarında kutsal ateş, “ev ateşi” veya “ocak ateşi” olarak adlandırılmış olup ritüellerin önemli parçası haline gelmiştir. Ocak ateşi anlamına gelen Hestia¹ merkezli faaliyetler, Arkaik Yunan’ın *oikos* ve *oikonomeia* gibi Yunan terimlerini öne çıkarmaktadır². Oikosu temsil eden ve eve ait olan tanrıça Hestia, Olimpos’un diğer tanrıçaları kadar ön planda olamamıştır. Özellikle Roma döneminde adının Vesta olmasıyla ocak tanrıçasının öneminin artmış olduğu antik kaynaklarda açıkça görülebilmektedir. Vesta, Roma’nın sonsuz ateşinin sembolize ederken Roma’nın bütünlüğünün ve devamlılığının koruyucusudur. Tanrıçanın adı bu kültün rahibelerine devredilmiştir. Bu yönüyle, Vesta rahibeleri Roma’nın kutsal koruyucularıdır. Onlar, toplumda saygın ve ayrıcalıklı kabul edilen kutsal kadın grubudur ancak Roma kadından farklı hayat sürmüş, kutsal görevleri ile öne çıkmış ve göz önünde olmuşlardır.

Bu çalışma, Eski Batı’nın ocak kültü kavramının Yunan ve Roma kapsamında tarihsel gelişimi incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Yunan ocak tanrıçasının dini ve toplumsal açıdan önemi, diğer tanrıçalardan ne yönüyle farklı olduğu ve değişen adıyla Vesta’nın Roma dini, siyasi ve toplumsal hayatındaki konumu açıklanacaktır. Yunan kültürü ile yoğun ilişki içinde olan Anadolu’nun en kapsamlı arşivlerini sunan Hititlerde ve Hattilerde ocak kültürünün tanrı ya da tanrıçaları da incelenecektir. Bu çalışma, Eski Batı’nın ocak kültürünü anlamak adına ocak tanrıçalarının gelişimini netleştirmesi bakımından önem teşkil etmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda antik kaynaklar taranmış ve elde edilen veriler modern kaynaklar ile desteklenmiştir.

1. Yunan Ocak Kültü: Hestia

Hint-Avrupa ocak tanrıçasının atası olarak kabul edilen Hestia, merkezi ateşi sembolize eder ve tanrıların kişileştirildiği tanrılaşmış Evren’in dini ve mitolojik merkezine konumlandırılır³. Gerek antik kaynaklar gerekse modern yazarların eserlerinde sıkça karşımıza çıkan ocak tanrıçası, Zeus’un kardeşi ve altı Olimpos tanrıçasından biridir⁴. O, 12 Yunan tanrısı arasındadır ve Rheia ile Kronos’un ilk ünlü çocuğudur⁵. Olimpos tanrı neslinin ilk çocuğu ve ilk tanrıçası olan Hestia, bütün tapınaklarda büyük bir onura sahip olabilmiş ve tanrıçalar arasında, ölümlüler için ilk sırayı almıştır⁶.

Hestia, bekâr bir tanrıçadır ve hep böyle kalmıştır. Mitolojiye göre, Hestia, Poseidon ve Apollo’nun birliktelik tekliflerini reddedip bakire kalmaya yemin etmesi üzerine Zeus ona “Bakire” sıfatını bahşetmiş ve adına farklı bir görev vermeyi uygun görmüştür. Bu sıfat ve görev,

¹ *Histie* olarak da kullanımı için bk. Walter, Burkert, *Greek Religion*, Çev. John Raffan, Harvard University Press, Cambridge 1985, s. 170.

² Patricia, J. Thompson, *Dismantling the Master’s House: A Hestian / Hermean Deconstruction of Classic Texts, Hypatia*, Feminist Philosophy of Religion, Wiley on behalf of Hypatia, Inc. (9)4, 1994, s. 45-46.

³ Florence, M. Bennett, *A Theory concerning the Origin and the Affiliations of the Cult of Vesta, The Classical Weekly*, The Johns Hopkins University Press, (7)5, 1913, s. 37-38; Marcello De, Martino, *Hestia: The Indo-European Goddess of the Cosmic Central Fire, Culture and Cosmos*, 23(1), 2019, s.3.

⁴ Aristophanes, *The Knights*, I. L., Çev. Benjamin Bickley Rogers, William Heinemann, Great Britain 1930, s. 235; Pindar, *Nemean Odes*, Ed. Diane Arnson Svarlien, The Annenberg CPB/Project, 1990, 11.1; Thomas, W. Higginson, *The Greek Goddesses, New England Review (1990-)*, Middlebury College Publications, (28) 4, 2007, s. 200.

⁵ Hesiodos, *Tanrıların Doğuşu*, 3. Baskı, Çev. F. Akderin, Say Yayıncılık, 2015, 453; Diodorus Siculus, *Library V*, Çev. Charles Henry Oldfather, Loeb Classical Library, 1993, 68.1; Platon, *Phaedrus*, Çev. H. Yunis, Cambridge University Press, Cambridge 2011, 246e4-47a4; *Homeric Hymns*, Çev. H. G. Evelyn-White, Loeb Classical Library, 1914, s. 24-32; Apollodorus, *The Library*, Çev. Sir James George Frazer, Cambridge, MA, Harvard University Press, William Heinemann Ltd. London 1921, 1. 1; Jean-Joseph, Goux, *Vesta, or the Place of Being, Representations*, University of California Press(1), 1983, s. 92; W. Burkert, *a.g.e.*, s. 170; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 48.

⁶ *Homeric Hymns*, a.g.e., s. 29-33; Sarah B. Pomeroy, *Goddesses, Whores, Wives, Slaves Women in Classical Antiquity*, Mackays of Chatham Ltd, Pimlico, Great Britain 1975, s. 15-17; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 49-50.

Zeus tarafından Hestia'ya verilen yüce bir onurdur⁷. *Homerik İlahiler*'de bu onur detaylı açıklanmıştır: “Zeus, ona, evlilik yerine yüce bir onur bahsetmiş ve o, evin ortasına ve en zengin yerine yerleştirilmiştir. Bütün tapınaklarda, o, bu onuru paylaşır ve bütün ölümlüler arasında tanrıçaların başıdır.”⁸ Bu onur, Platon'un Phaedrus adlı eserinde de açıkça anlaşılmaktadır⁹: “... Hestia, tanrıların evinde tek başına oturmaktadır, her biri kendi alanında baş tacı olan 12 tanrı arasında konumlanmıştır...”¹⁰.

Hestia, ocak ve içindeki ateşin tanrıçası olarak kabul görmüş, *oikosun* ortasına konumlandırılmış ve Yunanlar tarafından yüce tanrıça olarak saygı duyulmuştur¹¹. Nitekim Miken megaronlarında ve Klasik dönem Yunan evlerindeki sabit ocaklar, yapıların en gözde mekânları olmuştur¹². Altar ile eş anlamlı kullanılan Hestia, aslında fiziksel bir nesne ile ilişkilendirildiğinden diğer tanrı ve tanrıçalardan ayrılır. İbadet edilecek kadar kutsal sayılan ve saygı duyulan tanrıçanın kendine has özellikleri bulunmaktadır. Örneğin, oikos merkezli olduğu bilinen Hestia, özel hayatı ve ev hayatını sembolize etmektedir. Evin ihtiyaçları, beslenme ve doğal dengeyi temsil eden tanrıça, görünmezlik ve işbirlikçi gibi özelliklere sahip olarak ev ekonomisinin sorumlusu olmuştur¹³.

Ocak tanrıçası Hestia, aynı zamanda kentleri ve halkını koruyan bir tanrıçadır. Atina kentine ait olan *Hestia koin* yani “ortak ocak”, kentin merkezinde meclisin içinde konumlandırılmıştır ve orası dua edilen, yemin edilen, kamu kültlerinin ve resmi davetlerin yapıldığı yerdir¹⁴. Kentin ocağı, Yunan toplumunun siyasi merkezidir ve bu yönüyle Hestia, siyasi açıdan önemli bir tanrıça olarak kabul görmüştür¹⁵. Kentin ocağı, genellikle *prytaneion* denilen bir binaya yerleştirilir. Ocaktaki sonsuz ve kutsal ateş, kentin sonsuz hayatını sembolize etmektedir¹⁶. Ocak, yerinden oynatılmadığı için ocak tanrıçası da hareketsizdir¹⁷. Ortak ocağın politik sembolü, kentlerin demokratik yapısı ile doğrudan ilgilidir. Bu yönüyle, ocak önceki dönemlerdeki ev ocağının

⁷ Homeric Hymns, *a.g.e.*, s. 21-32; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 15-17; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 49-50; Mika Kajava, Hestia Hearth, Goddess, and Cult, *Harvard Studies in Classical Philology*, Department of the Classics, Harvard University, (102), 2004, s. 1; Ariadne, Konstantinou, Hestia and Eos: Mapping Female Mobility and Sexuality in Greek Mythic Thought, *The American Journal of Philology*, The Johns Hopkins University Press, (137)1, 2016, s. 5; Sergio Bernevuto, Xenophobia, *American Imago*, The Johns Hopkins University Press, (73)3, 2016, s. 372.

⁸ *Homeric Hymns*, *a.g.e.*, s. 29-33. Eserin İngilizce çevirisi yazarın kendisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

⁹ ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἄρμα, πρώτος πορεύεται, διακόσμων πάντα καὶ ἐπιμελούμενος· τῆ δ' ἔπειτα στρατιά θεῶν τε καὶ δαιμόνων, κατὰ ἕνδεκα μέρη κεκοσμημένη· μένει γὰρ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη· τῶν δὲ ἄλλων ὄσοι ἐν τῷ τῶν δώδεκα ἀριθμῷ τεταγμένοι θεοὶ ἄρχοντες ἡγοῦνται κατὰ τάξιν ἢν ἕκαστος ἐτάχθη, Plato, *a.g.e.*, 246e4- 47-a4; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s.9.

¹⁰ Platon, *a.g.e.*, s. 12. H. Yunis tarafından yapılmış İngilizce çeviri yazar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

¹¹ Hesiodos, *Tanrıların Doğuşu*, Çev. F. Akderin, Say Yayıncılık, 2015, s. 453; Lillian, B. Lawyer, New Light on An Ancient Goddess, *The Classical Outlook*, American Classical League, (30)5, 1953, s. 48-49; Hannah Arendt, *The Human Condition*, Chicago, University of Chicago Press, 1958, s. 24-25; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 15-17; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 91-92; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 38-39, 47-50, M. Kajava, *a.g.m.*, s. 1; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 201; Deutsch, Diane, On Myth, Ritual, and Psychic Process, *Jung Journal: Culture & Psyche*, Taylor & Francis, Ltd. on behalf of C.G. Jung Institute of San Francisco (8)4, 2014, s. 70; S. Benvenuto, *a.g.m.*, s. 372; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s. 5.

¹² A. Konstantinou, *a.g.m.*, s. 5-6.

¹³ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 43.

¹⁴ H. Arendt, *a.g.e.*, s. 24-25; W. Burkert, *a.g.e.*, s. 170; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 47; Paul Cartledge, *Sparta and Lakonia*, 2. Edition, London, Routledge, 2002, s. 135; M. Kajava, *a.g.m.*, s. 1-2; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 201; Janett E. Morgan, Families and Religion in Classical Greece, *A Companion to Families In the Greek and Roman Worlds*, Ed. B. Rawson, Wiley-Blackwell Publishing, UK 2011, s. 453; S. Bernevuto, *a.g.m.*, s. 372; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s. 6; Andreas Serafim, Community, Division, and the Persuasive War of Identities in Attic Oratory, *Classics Ireland*, (28), 2021, s. 2-3.

¹⁵ Aeschines, *On the Embassy*, Çev. Charles Darwin Adams, Ph.D., MA, Harvard University Press, William Heinemann Ltd. London 1919, 2. 45; J. J. Goux, *a.g.m.*, s.92; M. Kajava, *a.g.m.*, s. 2.

¹⁶ L. B. Lawyer, *a.g.m.*, s. 48; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; M. H. Hansen- T. H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford University Press, Oxford 2004, s. 132; M. Kajava, *a.g.m.*, s. 2-3; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 201; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s. 6.

¹⁷ W. Burkert, *a.g.e.*, s. 170; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s.48.

temsilleri ile farklılık göstermektedir. Kamusal olan bu ocak merkezi ifade etmekte ve kenti oluşturan bütün evlerin ortak paydası konumundadır¹⁸.

Hestia kültü, ateşin ve ocağın kutsal kabul edildiği dönemlere kadar uzanmaktadır. Hestia kültürünün odak noktası, sonsuz ateşle yanan ocağın kendidir¹⁹. Diğer tanrıçaların aksine kendisine ait bir efsanesi veya miti mevcut olmayan, adına bahşedilmiş bir tapınağı olmayan ve görsel sanatlarda ve edebiyatta neredeyse hiç betimlenmeyen Hestia, insan biçiminde değil canlı bir ateş olarak tasavvur edilmektedir²⁰. Nitekim o, ateş etrafında düzenlenen ve ateşi sembolize eden ritüeller ile tanınmaktadır. Ayrıca, Hestia'nın ateşi, insanın sıcaklığının ateşini yansıtmaktadır. Bu ateş aynı zamanda insanın yemek pişirmek için kullandığı ve ocağın etrafında günlük hayatındaki ritüellerin merkezindeki ateştir. Hestia, kutsal merkezin ilk örneğini temsil etmektedir. Bizleri sakin bir şekilde düşünmeye, kendimizle kalmaya çağıran özel alan ya da tapınağın içeriğini sembolize etmektedir. O, bizleri karşılayan, kucaklayan, ısıtandır²¹. Sebat ve kararlılığın, değişmezliğin, hareketsizliğin ve sürekliliğin sembolüdür²².

Hestia, aile ve toplum içinde düzenlenen bütün törenlerin en başında görev alır. Her yemek ve ritüel ona dua ve adakla başlar²³. Nitekim gelin, damat, köle ya da bebek gibi aileye yeni giren biri geldiği zaman düzenlenen ritüellerin odak noktası, ocak tanrıçası Hestia olmuştur²⁴. Örneğin, Atina ailesinde bir bebek doğduktan sonraki beşinci gün düzenlenen "Etrafı Dolaşmak" anlamına gelen *Amphidromia* adlı törende, bebeğin aileye katıldığı resmen ilan edilmektedir. Bu törende bebek, ailenin ocağı etrafında hızlıca gezdirilmiş ve bu gezinti ailenin kadınları veya bebeğin babası tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu törenin amacı, bebeği, ocak tanrıçası olan Hestia'nın korumasına bırakmaktır. Tören kuvvetle ihtimal tanrıçaya adaklar adayarak bitirilmiştir²⁵. Bu törenden bir sonraki geçiş törenine kadar, kız ya da erkek çocuklar "ocak çocuğu" anlamına gelen *aph'hestias* olarak tanımlanmaktadır. Bu çocuklar arasından, yılda bir defa olacak şekilde seçim yapılarak uygun bulunanlar *Eleusis Gizemleri* adlı törenlerde görevlendirilmişlerdir²⁶. Aslında sadece yetişkinlerin kabul edildiği bu törenlere, çocuk olarak kabul edilenlerin ocak çocuklarının olmasının bir amacı vardır. Ocak çocuklarının bu törenlerdeki rolü, bu gizemlere yeni katılan herkesin yararına olacak şekilde ocak tanrıçasını yatıştırma ve telkin etmektir²⁷.

Aynı şekilde Klasik Dönem Atina geleneklerine göre bir gelin, babasının evinden ayrılırken, annesinin ocağından sembolik ateşi yanına almaktadır ve bu uygulama aile soylarının devamlılığına olan saygının geleneğe dönüşmüş halidir²⁸. Ayrıca, evlilik kurumu damadın ailesiyle birlikte yaşamayı gerektirdiğinden, gelin kocasının evine taşındığında onun yeni evinin tanrı ve tanrıçalarına bağlılığını bildirerek fedakârlıklar yapması beklenmiştir. Bu tanrılar Zeus ve aile ocağının tanrıçası Hestia'dır. Onlara bağlılık, evin yani ailenin onu kabullenmesini

¹⁸ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92.

¹⁹ L. B. Lawyer, *a.g.m.*, s. 48; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; M.H. Hansen – T. H. Nielsen, *a.g.e.*, s. 132; M. Kajava, *a.g.m.*, s. 2-3; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 201; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s. 6.

²⁰ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 15-17; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 91; P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 49-50, M. Kajava, *a.g.m.*, s. 2; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 200-201; D. Deutsch, *a.g.m.*, s. 70; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s. 5.

²¹ D. Deutsch, *a.g.m.*, s. 70.

²² J. P. Vernant, Hestia-Hermes: Sull'espressione religiosa dello spazio e del movimento presso i Greci, In *Mito e pensiero presso i Greci*, Turin: Einaudi, 1978, s. 149; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; S. Bernevuto, *a.g.m.*, s. 372; A. Konstantinou, *a.g.m.*, s.3.

²³ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92.

²⁴ P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 39; J. E. Morgan, *a.g.m.*, s. 453.

²⁵ Robert Garland, Children In Athenian Religion, *The Oxford Handbook of Childhood and Education In the Classical World*, Ed. J. E. Grubbs, T. Parkin, R. Bell, Oxford University Press, 2013, s. 209.

²⁶ Barbara Golf, *Citizen Bacchae- Women's Ritual Practice in Ancient Greece*, University of California Press, England 2004, s. 188; R. Garland, *a.g.m.*, s. 218.

²⁷ Mathew Dillon- Linda Garland, *Ancient Greece*, Second Edition, Routledge, London 2005, s. 395.

²⁸ P. J. Thompson, *a.g.m.*, s. 46.

sağlamak için önemlidir²⁹. Nasıl Zeus Herkeios, avlunun altarını ve Zeus Ktesios ise depo odasını koruyorsa, Hestia da evin ocağını korumaktadır³⁰. Bir kadının Hestia'ya olan bağlılığına verilebilecek en güzel örneklerden biri Euripides'in *Alcestis* adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır. Kocası yerine ölmek isteyen sadık bir karakter olan *Alcestis*, Hestia altarının önünde ayakta durarak tanrıçaya yalvarmaktadır. Tanrıçadan çocuklarına sahip çıkmasını, kızına soylu bir koca, oğluna da sevgi dolu bir eş vermesini istemektedir. Oyunda *Alcestis*'in rolünü bakire bir kadın hizmetkâr canlandırmaktadır³¹. Siyasi olarak çok önemli kabul edilen Hestia'nın adı, Helenistik döneme ait buluntulardan, ephebe olmak için eğitilen Atinalı erkek çocuklarının yemin metninde de yer almaktadır. Yeminde, yapacaklarını ve yapmayacaklarını dile getiren ephebe adayları, tanrı ve tanrıçaların onların şahitleri olduğunu belirtmekte ve Hestia'nın da bunlardan biri olduğunu ifade etmektedirler³².

Tanrıça Hestia kültü, Yunan dünyasında oldukça yaygın olmasına rağmen, kültürün nasıl ve kimler tarafından organize edildiği ve neler yapıldığına dair bilgiler yetersizdir. Siyasi özelliği ile tanınan kültür, Yunan tarihinin hiçbir döneminde tam anlamıyla rahiplerin elinde olmamıştır. Kültürün, kadınların sorumluluğunda olduğunu gösteren ilk kayıtlar Helenistik dönem itibari ile karşımıza çıkmaktadır. MÖ 2. yüzyılda Roma Yunanistan'ında kadın merkezli kültürler yeniden canlanmış ve kadınların Hestia kültü ile ilgili elde ettiği ilk onursal unvan Sparta'da karşımıza çıkmaktadır. Kamu işlerinde yararlı olan yüksek statülü ve varlıklı kadınlar, *Hestia Poleos* yani "Kentin Hestiası" sıfatı ile onurlandırılmış ve kentlerine hizmet vermişlerdir. Bu kadınlar, Roma'daki Vestal emsalleriyle paralellik göstermekte olup, kentin resmi ocağındaki ateşin edebi olarak yanmasından sorumlu olmuşlardır³³. Roma inanışları gereği, Hestia'nın bakire heykeli, ocağın ateşinin üzerine yerleştirilmiştir ve nitekim bu heykel verimlilik gücünü temsil etmiştir³⁴. İmparatorluk döneminde, *Hestia Poleos* unvanına sahip olan kadınların kentin ocağından sorumlu rahibeler olduğu düşünülmektedir. Bu unvana sahip kadınların kayıtları çoğunlukla MS 2.yüzyılın ortalarından 3.yüzyılın başına kadarki dönemde Sparta'da bulunmaktadır³⁵.

Kentin ocağı, agoranın merkezinde bulunmakta ve kentin Hestiası olarak hizmet eden kadın bazen meclis toplandığında orada görev almaktadır. Bu kadınlardan birinin adı MÖ 2. yüzyıla tarihlenen yazıtlardan birinde karşımıza çıkmaktadır. IG V.i.602 no'lu kayıtlı yazıt, Pomponia Callistonice adlı bu kadının onuruna yapılan bir heykel bağışından bahsetmektedir. Bu kadın, sadece Artemis Orthia'nın soyundan gelen rahibe değil aynı zamanda Orthia çevresindeki başka tanrıça ve inanışların da rahibesi olarak kabul görmüştür. Üstelik Pomponia'nın heykelinin Orthia tapınağında bulunmakta olduğuna inanılmaktadır³⁶.

²⁹ S. B. Pomeroy, *Women and Ethnicity in Classical Greece: Changing the Paradigms, A Companion to the Classical Greek World*, Ed. Konrad H. Kinzl, Blackwell Publishing, 2006, s. 363.

³⁰ J. E. Morgan, *a.g.m.*, s. 450.

³¹ Euripides, 160-165; M. Dillon- L. Garland, *a.g.e.*, s. 473.

³² S. B. Pomeroy, *Spartan Women*, Oxford University Press, Oxford 2002, s. 126.

³³ L. B. Lawyer, *a.g.m.*, s. 48; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 125-126; M. Kajava, *a.g.m.*, s. 2-17.

³⁴ Aline Rousselle, *Images as Education in the Roman Empire, Education in Greek and Roman Antiquity*, Ed. Yun Lee Too, Brill Publishing, 2001, 401.

³⁵ M. Kajava, *a.g.m.*, s. 6.

³⁶ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 125.

2. Roma Ocak Kültü: Vesta

Hem evin hem de toplumun ocak tanrıçası Hestia, Roma dininde, Vesta adıyla kabul görmüştür³⁷. İtalo-Etruskan kökenli olduğu düşünülen tanrıça³⁸ mitolojide, Kronos ve Rhea'nın kızları olarak tanınmaktadır. Olimpos tanrı ve tanrıçalarının aralarındaki çatışmalarda hiç bulunmamıştır ancak erkek kardeşi Jüpiter'den ebediyen bekâr kalma özelliğini bahşetmesini ve bu bekâretini korumasını istemiştir. Ovid, tanrıçanın bekâretinin Jüpiter tarafından korunduğunu ve hiç zarar görmediğini açıkça dile getirmektedir: “*virgo incorrupta et intağta*”³⁹.

Roma dininde, Vesta tek bekâr tanrıçadır ve onun bekâreti, tasviri yapılmayan ve betimlenmeyen tek tanrıça olması gerçeğiyle ifade edilmektedir. Vesta'nın bekâreti, sade ve boş evinde yanan bir ateş ile resmedilmektedir. Üstelik bu bekâret, onun görünmezliği ile eş tutulmaktadır. Görünmezliğinin aksine onun devam eden varlığı, fiziksel olmayan bir ateş ile sembolize edilmektedir⁴⁰. O, bir görüntü değil; varlıktır⁴¹. Ona yaklaşanlar, onu bulamazlar çünkü onun varlığı duyu organları yolu ile anlaşılmaz. Fiziksel ya da zihinsel herhangi bir tasvir ona yapılacak bir hakaret olarak kabul görmüştür. Nitekim sürekli bakire olmak kutsallığın tezahürüdür. Kültürel antropoloji açısından bakıldığında, bekâret; fiziksel sağlamlık, ahlaki bütünlük, saflık, birlik ve büyük bir güç ile ilişkilendirilmektedir⁴². Bekâreti temsil eden ailenin kızı, aile ocağından sorumlu kişidir. Bekâr bir kız hiçbir erkeğe ait olmadığından, toplumun ortak müşterekte somutlaştırılmış hali gibidir. Bu yönüyle bekâr kız, bir insana değil yaşadığı kente aittir. Bunun en güzel örneğini erken Roma krallarının genç kızlarının kraliyet ocağından sorumlu olmasında görmekteyiz. Burası, Vesta devlet kültürünün başladığı yerdir⁴³. Vesta, kişiselleştirdiği *res publica* yani ateşin muhafızı, ailenin ve devletin ocağı olarak yalnız ve egemen bir konuma sahiptir⁴⁴.

Antik yazarlar, devletin ateşinin Vesta tarafından korunduğunun altını çizmektedirler. Cicero, Vesta'nın Yunanlılardan geldiğini ve onun gücünün ocak ve altarlara kadar uzandığını ve dolayısıyla bütün kurbanlar ve adakların onunla son bulması gerektiğini belirtmektedir. Çünkü o, en içimizdeki şeyleri koruyandır⁴⁵. Kutsal ocaaktaki *ignis vestae* yani sonsuz ateş, tıpkı *hestia koin gibi* Roma'nın sonsuzluğunu işaret etmektedir⁴⁶. Sonsuz ateş ile ilgili Ovid'in sözleri de Vesta'nın

³⁷ F. M. Bennett, *a.g.m.*, s. 36; Carl Koch, *Vesta*, RE 2.16 (8A2), 1958, s. 1737; S. B. Pomeroy, 1975, s. 131, 148; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 91; E. Fantham, H. P. Foley, - N. B. Kampen- S. B. Pomeroy- H. A. Shapiro (1994), *Women In The Classical World*, Oxford University Press, Oxford 1994, s. 228; Holt N. Parker, Why Were the Vestals Virgins? Or the Chastity of Women and the Safety of the Roman State, *The American Journal of Philology*, The Johns Hopkins University Press, (125) 4, 2004, s. 567; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 200; Inge Kroppenber, Law, Religion, and Constitution of the Vestal Virgins, *Law and Literature*, Taylor & Francis, Ltd. on behalf of the Cardozo School of Law, (22)3, 2010, 418.

³⁸ F. M. Bennett, *a.g.m.*, s. 37.

³⁹ Ovid, *Fasti*, Çev. Sir J. G. Frazer, Loeb Classical Library, William Heinemann Ltd. London, 1959, 6, s. 319-4; Kroppenber, *a.g.m.*, s. 418.

⁴⁰ Ovid, *a.g.e.*, s. 291-9.

⁴¹ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 93; Kroppenber, *a.g.m.*, s. 419.

⁴² Wildfang, R. L. *Rome's Vestal Virgins: A Study of Rome's Vestal Priestesses in the Late Republic and Early Empire*, Routledge, London 2006, s. 51; Kroppenber, *a.g.m.*, s. 419.

⁴³ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148.

⁴⁴ C. Koch, *a.g.e.*, s. 1737; D. G. Orr, *Roman Domestic Religion: A Study of the Roman Lararia*, (Master of Arts), University of Maryland, College Park, 1969, s. 16; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 567; T. W. Higginson, *a.g.m.*, s. 200; Kroppenber, *a.g.m.*, s. 418-419; Bernhard Linke, Sacral purity and social order In Ancient Rome, *Purity and the Forming of Religious Traditions in the Ancient Mediterranean World and Ancient Judaism*, Ed. Christian Frevel, Christophe Nihan, Brill, 2013, s. 297-298.

⁴⁵ Cicero, *De Natura Deorum*, II, xxvii, Çev. H. Rackham, Cambridge, Harvard University Press, II, 1993, s. 189; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 98.

⁴⁶ Dionysius of Halicarnassus, *The Roman Antiquities*, (Trans. Earnest Cary), The Loeb Classical Library, II. 2018, 64. 5; Plutarch, (1914), *Plutarch's Lives*, Çev. Bernadotte Perrin, Cambridge, MA. Harvard University Press, William Heinemann Ltd, London 1914, XI. 1; Horace, *The Odes and Carmen Saeculare of Horace*, Çev. John Conington, London. George Bell and Sons, 1982, III. V; F. M. Bennett, 1913: 35; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92.

konumunu ve önemini açıkça göstermektedir. "Vesta, toprakla aynıdır; altında sonsuz ateş vardır; toprak ve ocak evin sembolleridir."⁴⁷ Bu ateşin, Truvalı Aeneas tarafından getirildiğine inanılmaktadır⁴⁸. Bu ateş hem evin hem de Roma devletinin ateşidir⁴⁹.

Vesta'nın kutsal ateşi sönerse, kentin varlığı tehlikeye girecektir. Nitekim bu ateş, dayanıklılık ve daimi süreklilik anlamlarının Vesta'nın kutsal ve kadınsal ateşi ile ölümsüzleştirilmesidir. Bu bağlamda, bütün aile ve devlet bireyleri onun etrafında toplanmaktadır. Ayrıca, geleneklere göre, yeni bir aile kurulurken, gelinin annesi, kendi evindeki ocağında ateş yakar ve o ateşi, kızı ve kocası evlerine girmeden önce kızının yeni evindeki ocağa koyar ve bu ateş ile evin ilk ateşi yakılırdı. En küçük birim olan ailede olduğu gibi, kendi ülkesinden ayrılan bir koloni de ülkesinde yeni kentin altlarına ateş getirirdi. Bu geleneğin devam etmesi, Roma'nın sürekliliği ve intizamı için şarttı⁵⁰. Bu bağlamda, Vesta kültürünün Roma'daki bütün ailelerin birliğini temsil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır⁵¹. Roma ailesinin başlıca görevi ise devletin geleceği olan çocuklarını eğitmektir. Anne ve babanın temel amaçları, ailenin dinini ve aile ocağını devam ettirecek, bedenlen sağlıklı ve manevî yönden sağlam çocuklar yetiştirmektir. Çocukların aile ocağını koruyabilmeleri için manevi yönden sağlam olmaları ve öncelikle ahlâklı olmaları gerekmektedir. Haklarının ne olduğunu öğretebilmek amacıyla, Oniki Levha Kanunu çocuklara ezberletilirdi. Çocuklara verilen bütün bu eğitim yolu ile aile ocağı korunabilirdi⁵². Roma ailesini *Lar familiaris* olarak adlandırılan bir tanrının koruduğuna inanılırdı. Bu tanrı, aile ocağının başında her akşam bir ritüelle anılırdı. Dolayısıyla, her evde bulunan, çok eski bir ata tarafından tutuşturulduğuna inanılan, ahlakın ve ailenin koruyucusu olan aile ocağının hiç sönmemesi gerekirdi⁵³. Bu ateşin hiç sönmemesi ve aile üyelerinin onun etrafında toplanma zorunluluğu, Roma ailesini göçebe kültürden uzaklaştırmış ve yerleşik hayata sahip olmasında önemli bir araç olmuştur⁵⁴.

Roma'da da her dua ve ritüel Vesta'nın adıyla başlamıştır. Nitekim Vesta, *quae loca pri tenet* yani "ilk yere sahip olma" özelliği taşımaktadır⁵⁵. Onun resmi unvanı, *Vesta publica populi Romani Quiritium*'dur⁵⁶. Vesta, bazı antik şairler için Roma'nın bir başka adıdır⁵⁷. Bu kutsal unvan ve özelliğe sahip olarak görev yapan Vesta rahibeleri, Vesta devlet kültürünü başlatan bekâr rahibelerdir. Onların başlıca görevi, Roma toplumu için dua edip ibadet etmek ve Roma'nın sonsuz kamusal ocağını korumaktadır⁵⁸. Roma dini hayatı için önem teşkil eden tarımsal ve verimlilik ritüellerinin başında olmaları ise onların varlığını daha da kuvvetlendirmektedir. Onların saflığı ve sağlamlığı, Roma dininde verimliliği ifade etmektedir⁵⁹.

⁴⁷ Ovid, *Fasti*, VI. 339, J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92. *Fasti*'nin Sir J. G. Frazer tarafından yapılan İngilizce çevirisi yazarın kendisi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

⁴⁸ Ovid, *a.g.e.*, I. 508, Dionysius, *a.g.e.*, I. 69.

⁴⁹ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 96; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 567.

⁵⁰ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92-93.

⁵¹ Dionysius of Halicarnassus, *a.g.e.*, 2.66.1; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 570.

⁵² Fulya. İ. Gönenç, *Roma Hukukunda Kadın*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2010, s. 54; Özlem, S. Erişgin, *Roma Toplumunda Kadının Konumu*, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (4)2, 2013, s. 8.

⁵³ A. J. Couch, *Roma'nın Eski Hukuk Dönemi'nde Kadın*, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, Çev. İpek Sevda Söğüt, C. II, İstanbul 2010, s.1492; Erişgin, *a.g.m.*, s. 21.

⁵⁴ Cicero, *a.g.e.*, II.23; H. Selek, *Roma Hukukuna Göre Aile Müessesesi*, *İzmir Barosu Dergisi*, (2)6, 1936, s. 219-220; R. H. Barrow, *Romalılar*, Çev. Ender Gürol, İstanbul 2002: 21; Erişgin, *a.g.m.*, s. 21.

⁵⁵ Ovid, *Fasti*, VI, 303-304; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92.

⁵⁶ C. Koch, *a.g.e.*, s. 1766; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 567.

⁵⁷ Horace, *a.g.e.*, 3.5.11-12; Vergilius, *Aeneas*, Çev. Oktay Akşit, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1143, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1965, I. 292.

⁵⁸ Dionysius of Halicarnassus, *a.g.e.*, I.76. 3; 2.67.2; F. M. Bennett, *a.g.e.*, s. 35; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 566-568; M. Lightman – B. Lightman, *A to Z of Ancient Greek and Roman Women*, Revised Edition, Library of Congress Cataloging, New York 2008, s. 71.

⁵⁹ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148.

Roma'nın en soylu ailelerinden altı bakire, on ya da daha küçük yaşta bu görevi yerine getirmek üzere seçilir ve 30 yıl boyunca kendilerini dinsel yaşama adarlar. Görev süreleri dolunca onlara devlet tarafından çeyiz bahşedilir ve onlar evlenmeleri için özgür bırakılırlardı⁶⁰. Ancak çoğunlukla bu görev ömür boyu sürmüş ve Vesta rahibeleri evlenmeden hayatlarına devam etmişlerdir⁶¹. Bu kutsal görev süresinin ilk on yılı öğrenmekle, ikinci on yılı rahibe olarak görev yaparak; son on yılı da diğerlerini eğiterek geçmiştir⁶². Görevleri boyunca bekâr kalmak zorunda olmaları, evlenmenin ve yasal çocuk doğurmanın imkânsızlığı onları diğer Romalı kadınlardan ayırmaktadır⁶³. Onlar baba otoritesine maruz kalmayan tek kadın grubudur ve oldukça özgür bir statüye sahiplerdir. Onlar, Greko-Roman kültürünün sosyal çevreden tamamen ayrı yaşayan tek resmi rahibeleridir⁶⁴. Vesta rahibeleri göreve başlamaları ile hiçbir merasime gerek olmaksızın baba egemenliği altından çıkabilmişlerdir. Roma geleneklerine göre Vesta rahibesi olmak, tanrı ile manus'un bulunduğu bir evliliğin akdedilmesi anlamındaydı. Onlar aynı zamanda, Roma kadınının kamusal hayatta yer alamayacağı kuralının istisnasıdır⁶⁵.

Vesta rahibelerinin tapınağı gün boyunca herkese açıkken gece erkeklere kapanmaktadır. Ayrıca, orası devletin belgelerinin güvencede tutulduğu yerdir⁶⁶. Vesta tapınağı, Roma'nın merkezindedir ve diğer tapınaklardan farklı olarak dörtkenarlı değil; yuvarlak biçimdedir⁶⁷. Tapınağın içinde Vesta heykellerinin ve görsellerinin olmadığı ve sadece ateşin varlığı bilinmektedir⁶⁸. Bunun sebebinin ise Vesta'nın bekâret özelliğinin korunması gerekliliğidir. Nitekim Vesta, erkekler tarafından hayal edilen ve arzulanmamalıdır. Gerçek bir bakire, ancak erkek tarafından hayal edilmezse ve dokunulmazsa kutsal olabilmektedir⁶⁹. Mitolojiye göre, tapınakta, Truva prensi Aeneas tarafından Truva'dan getirilen kutsal ateş ve Palladium bulunmaktadır⁷⁰. Ayrıca, Vergilius, eserinde, Truva'da Helen'in Vesta tapınağında oturmakta olduğunu bile ifade etmektedir⁷¹. Ovid, eserinde tapınaktaki Vesta'nın gücünü "ayakta duran güç" olarak tarif etmektedir⁷².

Antik yazarlara göre Vesta rahibelerinin kökeni Roma Krallık dönemine dayanmaktadır⁷³. Roma'nın kurucuları ikiz kardeşler Romulus ve Remus'un annelerinin bir Vesta bakiresi olduğu

⁶⁰ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148; E. Fantham, H. P. Foley, - N. B. Kampen- S. B. Pomeroy- H. A. Shapiro, *a.g.e.*, s. 234; Elise, P. Garrison, *Ancient Greece and Rome, Encyclopedia of Children and Childhood Inn History and Science*, Ed. Paula S. Fass, vd., Macmillian Reference, USA 2004, s.56.

⁶¹ Dionysius of Halicarnasus, *a.g.e.*, I.76. 3; 2.67.2; F. M. Bennett, *a.g.e.*, s. 35; K. Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri*, Aile Hukuku, 2.Basım, Ankara 1963, s. 62; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 566-568; M. Lightman – B. Lightman, *a.g.e.*, xix; Erişgin, *a.g.m.*, s. 21; Andrew B. Gallia, *Vestal Virgins and Their Families, Classical Antiquity*, University of California Press, (34)1, 2015, s. 75.

⁶² F. M. Bennett, *a.g.e.*, s. 35.

⁶³ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 148; B. Linke, *a.g.m.*, s. 297; A. B. Gallia, *a.g.m.*, s. 75.

⁶⁴ B. Linke, *a.g.m.*, s. 297.

⁶⁵ K. Ayiter, *a.g.e.*, s. 62; Erişgin, *a.g.m.*, s. 21.

⁶⁶ Dionysius of Halicarnasus, *a.g.e.*, 2.66.5; Ovid, *a.g.e.*, VI. 254; H. N. Parker, *a.g.m.*, s. 568.

⁶⁷ Orr, *a.g.e.*, s. 17; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 92; Kroppenber, *a.g.m.*, s. 420.

⁶⁸ Ovid, *a.g.e.*, II. 291; Orr, *a.g.e.*, s. 18; J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 94; E. Fantham, H. P. Foley, - N. B. Kampen- S. B. Pomeroy- H. A. Shapiro, *a.g.e.*, s. 235.

⁶⁹ J. J. Goux, *a.g.m.*, s. 94-95.

⁷⁰ Ovid, *The Poems Of Exile*, (Tristia, Ex Ponto, Ibis), Çev. Kline, A. S. 2003, III. 1. 29- İnternet Erişim: <https://www.poetryintranslation.com/klineasovidexile.php>; Orr, *a.g.e.*, s. 17; E. Fantham, H. P. Foley, - N. B. Kampen- S. B. Pomeroy- H. A. Shapiro, *a.g.e.*, s. 235.

⁷¹ Vergilius, *a.g.e.*, II. 567; Orr, *a.g.e.*, s. 17.

⁷² Ovid, *Fasti*, II. 299; Orr, *a.g.e.*, s. 18.

⁷³ Dionysius of Halicarnasus, *a.g.e.*, II. 64; Plutarkhos, *a.g.e.*, IX; Livius, *The History of Rome*, Ed. Canon Roberts, New York. E. P. Dutton and Co, 1912, I. 20; F. M. Bennett, *a.g.e.*, s. 35.

yönünde efsaneler bile vardır⁷⁴. O, Rhea Silvia adı ile tanınan başrahibe olarak tanınmaktadır⁷⁵. Onun ardıllarının da bakire olduğu ve *virgo vestalis* ismi ile anıldıkları bilinmektedir⁷⁶.

Onlar, bakire olarak en verimli yıllarını Roma'nın refahına adanmışlardır⁷⁷. Bu bağlamda, onlar Roma toplumunda özel ve eşsiz bir yere sahip olmuştur⁷⁸. Dolayısıyla, Roma kanunları onların bekâretini koruma görevi içinde olmuştur. Bu durum rahibelerin hayatlarını ciddi bir şekilde düzene sokmak içindir. Roma yasaları aynı zamanda, Vesta rahibelerine yasal ayrıcalıklar sağlayarak onları dini hayata hazırlamıştır. Üstelik onların dünyevi hayatlarında kendilerine ait sosyal ve yasal hakları da bulunmuştur. Bu bağlamda, onlar Roma kadınları arasında en serbest bırakılmış ve en  zg r kadınlar olarak tanınmışlardır⁷⁹. Nitekim onlar, evlenmemiş bir tanrıça olan Vesta'ya hizmet eden ve erkeklere bağlı olmadan özgürleşmiş kadınlardır. Üstelik onların özgürleşmesi, tıpkı üst sınıfa ait kadınlarda olduğu gibi yasaldir. Fakat bir Vesta rahibesinin yasal olarak ailesi olmadığından, erkek akrabadan vasiyetsiz şekilde miras alamadığı gibi vasiyetsiz olarak ölürse hiçbir kimse de ondan miras alamamıştır. Bunun yerine, vasiyet hazırlama hakları olmuştur⁸⁰.

Vesta rahibelerinin özgürlüğünün bir diğer  rneği ise onların Roma kenti boyunca araba sürmelerine izin verilen tek kadın grubu olmalarıdır. Onlar, tıpkı hâkimler, rahipler ve belirli düzey ve konumdaki erkekler gibi yüksek statüyü temsil eden iki tekerlekli *carpentum* kullanma hakkına sahip olmuştur. Üstelik diğer kadınlar, tiyatro performansları, şölenler ve oyunların izlendiği koltuklara Augustus tarafından g nderilirlerken, Vesta rahibeleri imparatorluk kürsüsünde yerlerini almışlardır. Bu durum onların, sikkeler üzerinde sıklıkla resmedilen imparatorluk ailesinin kadın üyelerinin unvanına sahip oldukları anlamına gelmektedir⁸¹.

Soylu Roma aileleri, aile onurlarına katkı sağlayan ve Roma'nın refahını güvence altına alan Vesta rahibelik kurumundaki ihtiyacı karşılamak için kızlarını bu göreve bahşetmişlerdir. Otuz yıllık görevlerini tamamlayarak emekli olan bu soylu Roma kadınları maddi açıdan oldukça iyi durumda olmuştur. Bekâret yemini ile görevlerini yerine getiren bu kadınların sayıları oldukça fazladır ve onlar Roma tarihi için oldukça büyük öneme sahiptirler⁸².

Vesta, Roma sikkelerinde ve Pompei'nin duvarlarında antropomorfik biçimde görünse de, karakterini hep korumuştur⁸³. Örneğin, M  63 yılına ait olduğu düşünülen gümüş bir sikkenin  n yüzünde Vesta'nın başı ta lı ve örtülü tasviri bulunmaktadır. Tasvirin sol altında A harfine benzer bir işaret, sağ ortasında ise iki kulplu k c k bir kase imgesi bulunmaktadır. Bu kase imgesi, Vesta rahibelerinin sembolü niteliğindeki ritüel objesi *culullus*'dur (Res. 1). Benzer şekilde, M  41 yılına ait olduğu düşünülen gümüş sikkenin arka yüzünde, sağ elinde *culullus* tutan oturan bir Vesta rahibesinin tasviri bulunmaktadır. Bu tasvirin, ya Claudia Quinta ya da Claudius Appius Pulcher'in kızı Claudia olduğu ve sikkeyi basan Vesta rahibelerinin atası olduğu düşünülmektedir. Sikke  zerindeki yazı Vestalis olarak okunmaktadır (Res. 2).

⁷⁴ Dionysius of Haricarnasus, *a.g.e.*, II, 25, 6; Vergilius, *a.g.e.*, I. 292; Livius, *a.g.e.*, I.4.1; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 149; Melissa M. Matthes, *The Rape of Lucretia and the Founding of Republics*, University Park, Pennsylvania State University Press, 2000, s. 25 vd.

⁷⁵ Livius, *a.g.e.*, I. 3. 9; Vergilius, *a.g.e.*, I. 292; F. M. Bennett, *a.g.e.*, s. 37.

⁷⁶ Kroppenber, *a.g.m.*, s. 419.

⁷⁷ E. Fantham, H. P. Foley, - N. B. Kampen- S. B. Pomeroy- H. A. Shapiro, *a.g.e.*, s. 235.

⁷⁸ H. Arendt, *a.g.e.*, s. 24-25; W. Burkert, *a.g.e.*, s. 170; Thompson, *a.g.m.*, s. 39, D. Deutsch, *a.g.m.*, s. 70.

⁷⁹ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 150; E. Fantham, H. P. Foley, *a.g.e.*, s. 235; Kroppenber, *a.g.m.*, s. 419-420.

⁸⁰ S. B. Pomeroy, *a.g.m.*, s. 150.

⁸¹ Suetonius, *The Lives of the Caesars*,  ev. J. C. Rolfe, Loeb Classical Library, 1913, 44. 2-3; S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s.150; E. Fantham, H. P. Foley, *a.g.e.*, s. 235.

⁸² S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 150; M. Lightman – B. Lightman, *a.g.e.*, s. 47. Bu yemini bozan ve ceza alanlar da sayıca fazladır.  nl  Vesta rahibeleri ve hayatları için detaylı bilgi adına bk. M. Lightman-Lightman, *a.g.e.*, 47.

⁸³ Orr, *a.g.e.*, s. 19.

Resim 1: MÖ 63, Vesta başı tasvirli gümüş sikke (ön yüz)⁸⁴

Resim 2: MÖ 41, Oturan Vesta rahibesi (arka yüz)⁸⁵

Roma ev tapınak duvarlarında da Vesta'nın tasvirlerine sıkça rastlandığı düşünülmektedir. Örneğin, bir Roma evinin mutfağı, Vesta tasvirleri için en uygun yer olarak düşünülmektedir. Vesta, mutfak duvarlarında "Lararium tabloları" olarak betimlenmiştir. Bunlar, bazen fırıncı tanrı olarak ve ocağın/fırının üstünde yer almışlardır⁸⁶. Örneğin, fırın tablosunun birinde ortak altara yaklaşmakta olan yılanın üzerinde tahta çıkmış Vesta tasviri görmekteyiz. Vesta, fırın ya da fırıncı tanrıçası olarak sarı bir kiton ve kırmızı bir örtü giymiş; sol elinde bir *kornukopia* tutmaktadır (Res. 3)⁸⁷.

Resim 3: Fırın, Pompeii. Vestalı Lararium⁸⁸

Vesta rahibeleri, sikkeler üzerinde tasvirleri olan imparator eşleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu sikkeler, Vesta rahibelerinin ayrıcalıklı statüsünü işaret ederken bir yandan da kraliyet ailesinin bakire olmayan kadınları ile de ilişkilendirilmesi bakımından eşsizlerdir. Ayrıca, tıpkı kral eşleri ve soylu kadınlar gibi Vesta rahibeleri de heykelleri ve adına yapılan binalar ile onurlandırılmışlardır. Geç Cumhuriyet ve krallık döneminde resmi olarak onurlandırılan Vesta rahibelerinin varlığı bilinmektedir⁸⁹.

⁸⁴ Buluntu, Oslo Üniversitesi Kültürel Tarih Müzesinde sergilenmektedir. Kaynak: The VRoma Project, Barbara McManus, 2009.

⁸⁵ Buluntu, Oslo Üniversitesi Kültürel Tarih Müzesinde sergilenmektedir. Kaynak: The VRoma Project, Barbara McManus, 2009.

⁸⁶ Corpus, no. 185, 236, 240, 247, 313, 318; Orr, *a.g.e.*, s. 93-95; Dylan Rogers, The Hanging Garlands of Pompeii: Mimetic Acts of Ancient Lived Religion, *Arts*, (9) 65, USA 2020, s. 1-19. 2010: 11; D. Rogers, *a.g.m.*, s. 10.

⁸⁷ G. Boyce, Corpus of the Lararia of Pompeii, *Memoirs of the American Academy in Rome*, American Academy in Rome, vol. 14, Rome 1937, cat. no. 316; Rogers, *a.g.m.*, s. 12, Fig. 9.

⁸⁸ Thomas Fröhlich, *Lararien- und Fassadenbilder in den Vesuvstädten: Untersuchungen zur 'volkstümlichen' Pompejanischen Malerei*. Mainz: Verlag Philipp von Zabern, 1991, Taf. 1; Rogers, *a.g.m.*, s. 12, Fig. 9.

⁸⁹ S. B. Pomeroy, *a.g.e.*, s. 118-119.

3. Anadolu Ocak Kültü: Hitit ve Hatti Ocak Tanrı(ça)ları

Modern kaynaklar ocak kavramının, Hititler Anadolu'ya gelmeden önce kutsal sayılmaya başladığını ifade etmektedir ancak yazılı olarak Eski Anadolu'yu aydınlatan Hitit arşivleridir. Anadolu'ya dair en erken kayıtları sunan Hitit senkterizmi içinde çivi yazılı belgelerde ocak terimine sıklıkla rastlanmıştır. Bu belgelerde ocak etrafında yapılan kurban ve bayram törenleri, büyü ve fal ritüelleri gibi çeşitli ritüeller detaylı bir şekilde açıklanmaktadır⁹⁰. Belgeler, Hititlerdeki ocak teriminin, dini ritüellerin en önemli unsuru olduğuna işaret etmektedir. Ocak, tanrılara sunu bırakılan kutsal bir yer anlamına gelmiştir⁹¹. Öyle ki Hitit belgeleri ocak terimini bazen bir altar bazen de tapınma yeri olarak göstermektedir⁹². Tanrılara kurban sunulan yer olması ile ocak tanrılara ulaşmada araç olarak kabul edilmiştir⁹³. Bu belgelerde, ocak terimi benzer kelimelerle karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Hitit sözlüğü, Hitit belgelerinin çoğunda ocak teriminin *hassaGUNNI*⁹⁴ ve bazılarında ise *hassi*⁹⁵ olarak kullanıldığını ifade etmektedir⁹⁶. Bu kökten oluşan kelimelerden “ocak yeri ya da kaidesi” anlamına geleni *hassanzipadır*⁹⁷.

Hitit efsanelerini konu alan belgeler genelde kaybolan tanrılar ile ilgilidir. Kaybolan tanrının kayboluşunun sonuçları ve onun aranması üzerine bulunuşu sonrası olanları anlatan bu belgelerin ortak özelliği ocak kültü ile ilgili olmalarıdır. Nitekim tanrının kaybolması ile evlerde ve doğada olan felaketlerin başlangıç noktası evin ve kentin ocağı ile başlamaktadır. Ocaklardaki ateşin sönmesi ile duman ve sis her yeri kaplayarak insanları ve hayvanları boğmaktadır. Bu ilk belirtiden sonra hayvanların üremesi durmakta, dağlar ve ormanlar kurumakta ve son olarak insanlar ve tanrılar açlıktan ölmektedir. Ocağın ateşinin sönmesi ya da ocağın artık yanmaması ile başlayan olaylar silsilesi ailenin ve akabinde insanlığın yok oluşuna işaret etmektedir. Tanrıların bulunması üzerine ise düzenin geri geldiği açıkça belirtilmektedir. Bu düzen ilk olarak ocağın yanması ile ocak ve tanrıların uyum içinde olmalarıdır. Bu uyum doğanın dengesini de eski haline kavuşturmuştur. Toplumda verimlilik ve üretkenlik artmaya başlamıştır⁹⁸. Ocaktaki ateşin korunmasının öneminin çok net anlaşıldığı bu belgelerden asıl anlaşılan husus ocak kavramının aile ve toplum bütünlüğü ile eş değer olduğudur.

Ocak kültünün ailenin bütünlüğü ve devamlılığı için önemli oluşu aslında kelimenin kökeni üzerine yapılan araştırmalarda bir kez daha doğrulanmaktadır. Kelime üzerine yapılan çalışmalar, bahsi geçen Hititçe *hassa* kelimesinin, üremek anlamına gelen *has-hass* fiil kökünden türediğini

⁹⁰ Neolitik Çağ'dan Hititler dönemime kadar “ocak” kavramının önemi üzerine yapılan çalışmalar adına bk. N. Külahlı, A Review On The Term Of Hearth In Hittite Mythological Documents: Anatolian Hearth Belief, 2022, s. 265-266.

⁹¹ İlknur Taş, Hitit Çivi Yazılı Belgelere Göre Ocak Kültü ve Ocağın Kutsallığı Üzerine Bazı Gözlemler, *KUBABA*, 0(18), 2011, s. 7-18.

⁹² Ardzinba, Vladislav, *Eskiçağ Anadolu Ayinleri ve Mitleri*, Çev. Orhan Uravelli, Kafdav Yayınları, Ankara 2010, s. 23, 56.

⁹³ Taş, *a.g.m.*, s. 9-10.

⁹⁴ KBo 13. 213 I 8-11 (NS); KBo 30.59 ii 3-7 (NS); KUB 2. 4 iv 5-8; KUB 11.35 ii 23-25 (OH/NS). Hititçe Hassa, Sümerce GUNNI olarak kullanılmıştır, bk. A.Ünal, Hititçe-Türkçe; Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük Hattice, Hurrice, Hieroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözcük Listeleriyle Birlikte, Ankara 2016, s.134- 171. Luvice'deki karşılığı Haşsanitti olarak kullanılmıştır bk. E.Laroche, *Dictionnaire de la Langue Louvite*, Paris 1959, s. 43.

⁹⁵ KUB 1.17. iii 32-39; KUB 44.15 i 9-10.

⁹⁶ CHD, *The Hittite Dictionary*, Ed. H. Güterbock, H. A. Hoffner, Theo P. J. Vanden Hout, P. M. Goedegebuure, The Oriental Institute of the University of Chicago, Chicago, 2019: 555; Ardzinba, *a.g.e.*, s. 294; H. Marcuson- T. Hout, Memorization and Hittite Ritual: New Perspectives on the Transmission of Hittite Ritual Texts, *Journal of Ancient Near Eastern Religions*, 0(15), 2015, s. 154.

⁹⁷ H. Otten, *Ein hethitisches Festritual* (KBo XIX 128), StBoT 13, Wiesbaden 1971, s. 39 vd; J. Tischler, *Hethitisches Etymologisches Glossar Teil I*, A-K, Innsbruck 1983, s. 198.

⁹⁸ KUB XVII 10 I 5-9 (CTH 324-2; KUB XXXIII. 3 IV (CTH 324); CTH 325-3, 326-5a; CTH 327-5b; CTH 334-8a-b KBo 32.19 olarak kayıtlı bu efsanelerin en bilineni Tanrı Telepinu'nun kayboluşu ile ilgilidir. Fırtına Tanrılarının kaybolmaları ve bulunuşları ile Hannahanna'nın kayboluşunu konu alan bu Hitit mitolojik belgeleri adına detaylı bilgi için bk. H. A. Hoffner, *Hittite Myths* Ed. Gary M. Beckman, Atlanta, Scholars Press, Georgia 1998, 15-77; N. Külahlı, *a.g.e.*, s. 267-268.

ve "torun" anlamına gelen *hassa- hanzassa* olarak kullanılan bir kelimenin de varlığına işaret etmektedirler⁹⁹. Bu işaretler göz önüne alınınca, *hassa* kelimesinin feminen bir yapısı olduğu düşünülerek onun ocak tanrıçası olması gerekmektedir ancak bazı modern kaynaklar Hitit ocak kültürünün *hashas* ya da *hassa* adlı bir tanrısı olduğunu ileri sürmektedirler¹⁰⁰. Nitekim yazılı belgelerinde bazen ocak kavramının "tanrı" tanımlaması ile beraber kullanıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda, "hassa" kelimesi Hitit dininde maskülen yapıdadır ve ocak tanrısı olarak kullanılmaktadır.

Ocak tanrısı kavramı aslında Hititler Anadolu'ya geldiklerinde kültür mirasını devraldıkları Hattiler için aynı değildir. Nitekim Hattiler'in ocak kültürünün sahibi, Hitit çivi yazılı belgelerine göre bir tanrıçadır. Bu tanrıçanın adının *Kuzzanišu* olduğu ve özellikle Hitit bayram metinlerinde adının sıklıkla geçtiği bilinmektedir¹⁰¹. Tanrıçanın adının Hattice *kuzzan-* "ateş, ocak" kelimesinden türetildiği düşünülmektedir¹⁰². Hatti kökenli olan ocak tanrıçası *Kuzzanišu*'nun Hitit pantheonunda kutsandığı ve fırtına ve KI-LAM bayramında adının tanrıların yanında sıklıkla geçtiği belgeler ile netlik kazanmıştır¹⁰³.

Sonuç

Başlangıçta ev merkezli olan Yunan ocak tanrıçası Hestia, zamanla devletin koruyucusu konumuna sahip olmuştur. Hestia'nın kendine has özellikleri, Roma ocak tanrıçası Vesta bünyesinde devam etmiştir. Üstelik Yunan toplumunda başlayan ocak kültürü, kaynakların çoğaldığı Roma toplumunda daha da önemli hale gelmiştir demek yanlış olmayacaktır. Nitekim bu önem, Vesta rahibelerinin saygınlığında vücut bulmuştur. Hem statüleri hem de elde ettikleri haklar ile Roma kadınlarının ayrıcalıklı grubunu oluşturan bu rahibeler, Roma ocak tanrıçasının yeryüzündeki hizmetkârlarıdır. Bekâr tanrıçanın bekâr hizmetkârları olarak toplumda öne çıkan bu rahibeler, saygın Roma kadınlarına eşdeğer sayılmıştır.

Gerek Yunan gerekse Roma'da erkek merkezli devlet anlayışında devletin kamusal ocağının koruyucusunun bir kadın olması dönem özelliklerine ters bir durumdur. Bu tersliğe rağmen, devletin varlığını, bütünlüğünü ve devamlılığını temsil eden bu kadının bekâret özelliği antik kaynaklarda açıkça vurgulanmaktadır. Ancak bu nitelikler ile anılan ocak tanrıçasının diğer tanrıçalar kadar tanınmaması oldukça şaşırtıcıdır. Bu durum, mitolojide hikâyeleri ve görsel sanatlarda tasvirleri olmayan ocak tanrıçası Hestia adına yapılan çalışmaların yetersizliğini ve Vesta için elde olan tasvirlerin azlığını işaret etmektedir.

Antik kaynaklar ve modern eserler, Antikçağ uygarlıkları içinde önemli sayılan ateşin kutsallığını ve sonsuzluğunu vurgulamaktadır. Öncelikle aileler, sonrasında devletler, krallıklar ve imparatorluklar adına çok önemli kabul edilen ocak terimi, Eski Batı'nın ve özellikle Roma'nın bütünlüğünü temsil etmiştir. Çok tanrılı Yunan ve Roma dinlerinde, bu bütünlüğü temsil eden tanrıçaların varlığının olması, Eski Batı uygarlıklarının ocak kültüne verdikleri önemin devamlılığını açıkça göstermektedir. Aslında ocak kültürü, tarihi süreçlere bakınca Doğu uygarlıklarında başlamıştır. Batı ile kültür etkileşimin yoğun olduğu Anadolu'da tarih öncesinde başlayan ocak kültüne verilen değer Hititler döneminde yazılı olarak belgelenmiştir. Üstelik bu değer, ocağın tanrılara tapınmada bir araç olarak görülmesinin yanında yeni bir boyut da kazanmıştır. Hitit metinleri, ocağın aile ve kent bütünlüğünü sembolize ettiğine işaret etmektedir.

⁹⁹ Taş, a.g.m, s. 9.

¹⁰⁰ *Hashas* kullanımı için bk. İ. Z. Eyüpoğlu, *Anadolu Mitolojisi*, Derin Yayınları İstanbul 2007, s. 17; M. Yıldırım, Antik Dönemlerde Adana'da Dini İnanç, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1), 2014, s. 39; *hassa* için bk. Taş, a.g.m, s. 8.

¹⁰¹ E. Laroche, *Recherches sur les noms des dieux hittites*, (RHA VII/46) Paris 1946-1947, s.29. H.Otten, a.g.e, s. 45.

¹⁰² Otten, H., "Kuz(z)anišu", *RIA* 6, 1980-1983, s. 399; E.Laroche, "Études de Linguistique Anatolienne" II, *RHA* 24, 1966 s.169; F.P. Daddi, agm, 1998, s.18.

¹⁰³ Detaylı bilgi için bk. Nursel Arslantürk, Hitit Metinlerinde Geçen Hatti Tanrıçası: "Kuzzanišu/Kuzanašu", *Tarih Okulu Dergisi*, (11) XXXVI,2018, s.403-420.

Kayıp tanrı mitleri bu sembolü doğrulamaktadır. Bu bağlamda, Anadolu ve Batı'nın ocak kültünün temsil ettiği anlam değişmemiştir. Ancak Anadolu'nun ocak kültünün sahibi ağırlıklı olarak bir tanrı iken Batı'nınki bir tanrıçadır. Aslında Hititlerde ocak, üretkenlik ve verimi de temsil etmesine rağmen belgelerde bahsi geçen ocak terimleri maskulen yapıdadır. Hititler ncesinde Hatti ocak kültünün feminen yapıda oluğu ve bir tanrıça tarafından korunmuğu olduğu geręeęi Hititler'in Anadolu'ya gelişi ile değişiime uğramıştır.

Antik ağ uygarlıkları içinde Eski Batı'nın ocak kültünün gelişimini Yunan ve Roma ocak tanrıçaları üzerinden incelediğimiz bu çalışmada, tanrıçaların özelliklerinin aynı kaldığını ancak öneminin artmış olduğunu görmüş bulunmaktayız. Ayrıca ocak kültü kavramının Anadolu'daki anlam ve öneminin Batı'ya geçmiş olması da çıkarılan bir diğer sonuçtur. Ağırlıklı olarak maskulen yapıdaki Anadolu ocak kültünün taşıdığı anlamın ve sembollerin Batı'ya aktarıldığı aşıkrdır. Taşıdığı anlamın aynı olması ancak yapısının değişmesi konusundaki etkenleri anlamak için ise Anadolu uygarlıklarını derinden etkileyen Mezopotamya uygarlıkları içindeki ocak kültü üzerine çalışılması gerekmektedir. Bu alanda yapılacak olan yeni çalışmalar doğrultusunda elde edilecek olan yeni belgeler Eski Doğu'nun ocak kültünü ve gelişimini ve Batı'ya etkisini daha net anlamamıza yardımcı olacaktır.

Kaynakça

A. Arşiv Kaynakları

- CHD- *The Hittite Dictionary*, Ed. H. Güterbock, H. A. Hoffner, Theo P. J. Vanden Hout, P. M. Goedegebuure, The Oriental Institute of the University of Chicago, Chicago, 2019.
- CIL- Corpus inscriptionum Latinarum, Ed. Theodore Mommsen and others, Berlin 1893.
- KBO- Keilschrifttexte aus Boghazköi, Ed. Otten, H. and Rüster, C, Gebr, Mann Verlag, Berlin 1990.
- KUB- Keilschrifturkunden aus Boghazköi, Ed. Güterbock and Albrecht Goetze, Berlin 1924.
- RHA- Recherches sur les noms des dieux hittites, E. Laroche, (RHA VII/46) Paris 1946-1947.

B. Antik Kaynaklar

- Aeschines, *On the Embassy*, Çev. Charles Darwin Adams, Ph.D. Cambridge, MA, Harvard University Press, William Heinemann Ltd, London 1919.
- Apollodorus, *The Library*, Çev. Sir James George Frazer, Cambridge, MA, Harvard University Press, William Heinemann Ltd, London 1921.
- Aristophanes, *The Knights*, In Three Volumes, Çev. Benjamin Bickley Rogers, William Heinemann, Great Britain 1930.
- Cicero, *De Natura Deorum*, II, xxvii, Çev. H. Rackham, Cambridge, Harvard University Press, 1933.
- Diodorus Siculus, *Library*, Çev. Charles Henry Oldfather, the Loeb Classical Library, 1933.
- Dionysius of Halicarnassus, *The Roman Antiquities*, Çev. Earnest Cary, The Loeb Classical Library, 2018.
- Euripides, *Alcestis*, Çev. G. Murray, GlobalGrey, 2018.
- Hesiodos, *Tanrıların Doğuşu*, 3. Baskı, Çev. F. Akderin, Say Yayıncılık, 2015.
- Homeric Hymns*, Çev. H. G. Evelyn-White, Loeb Classical Library, 1914.
- Horace, *The Odes and Carmen Saeculare of Horace*, Çev. John Conington, London, George Bell and Sons, 1882.
- Livius, *The History of Rome*, Ed. Canon Roberts, New York. E. P. Dutton and Co. 1912.
- Pinda, *Nemean Odes*, Ed. Diane Arnson Svarlien, The Annenberg CPB/Project, 1990.
- Plato, *Phaedrus*, Çev. H. Yunis, Cambridge, Cambridge University Press, 2011.
- Plutarch, *Plutarch's Lives*. Çev. Bernadotte Perrin, Cambridge, MA. Harvard University Press, William Heinemann Ltd, London 1914.
- Ovid, *Fasti*, Çev. Sir J. G. Frazer, Loeb Classical Library, William Heinemann Ltd, London 1959.
- Ovid, *The Poems Of Exile* (Tristia, Ex Ponto, Ibis), Çev. Kline, A. S, 2013.
- Suetonius, *The Lives of the Caesars*, Çev. J. C. Rolfe, Loeb Classical Library, 1913.
- Vergilius, *Aeneas*, Çev. Oktay Akşit, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1143, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1965.

B. Modern Kaynaklar

- ARDZINBA, V., *Eskiçağ Anadolu Ayinleri ve Mitleri*, ev. Orhan Uravelli, Kafdav Yayınları, Ankara 2010.
- ARSLANTÜRK, N., Hitit Metinlerinde Geçen Hatti Tanrıçası: “Kuzzanišu/Kuzanašu”, *Tarih Okulu Dergisi*, (11) XXXVI, 2018, s. 403-420.
- ARENDE, H., *The Human Condition*, Chicago: University of Chicago Press, Chicago 1958.
- AYİTER, K., *Roma Hukuku Dersleri*, Aile Hukuku, 2. Basım, Ankara 1963.
- BARROW, R. H., *Romalılar*, ev. Ender G rol, İstanbul 2002.
- BENNETT, F. M., A Theory concerning the Origin and the Affiliations of the Cult of Vesta, *The Classical Weekly*, The Johns Hopkins University Press, (7)5, 1913, s. 35-37.
- BENVENUTO, S., Xenophobia, *American Imago*, The Johns Hopkins University Press, (73)3, 2016, s. 367-379.
- BOYCE, G., Corpus of the Lararia of Pompeii, *Memoirs of the American Academy in Rome*, American Academy in Rome, vol. 14, Rome 1937.
- BURKERT, W., *Greek Religion*, ev. John Raffan, Harvard University Press, Cambridge 1985.
- CARTLEDGE, P., *Sparta and Lakonia*, 2. Edition, Routledge, London 2002.
- COUCH, A. J., Roma'nın Eski Hukuk Dönemi'nde Kadın, *Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan*, ev. İpek Sevdâ Sögüt, C. II, İstanbul 2010, s. 1491-1504.
- DADDI, F. P., Gli dei del Pantheon Hattico: I Teonimi in –šu, *SMEA* 40/1, 1998, s. 5-27.
- DEUTSCH, D., On Myth, Ritual, and Psychic Process, *Jung Journal: Culture & Psyche*, Taylor & Francis, Ltd. on behalf of C.G. Jung Institute of San Francisco (8)4, 2014, s. 69-72.
- DILLON, M.-Garland, L., *Ancient Greece*, Second Edition, Routledge, London 2005.
- ERİŞGİN,  . S., Roma Toplumunda Kadının Konumu, *İn n  Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (4)2, 2013, s.1-31.
- EY POĞLU, İ. Z., *Anadolu Mitolojisi*, Derin Yayınları, İstanbul 2007.
- FANTHAM, E.- Foley, H. P. –Kampen, N. B.- Pomeroy, S. B.- Sapiro, H. A., *Women In The Classical World*, Oxford University Press, Oxford 1994.
- FRÖHLICH, T., *Lararien- und Fassadenbilder in den Vesuvst dten: Untersuchungen zur 'volkst mlichen' Pompejanischen Malerei*. Mainz: Verlag Philipp von Zabern 1991.
- GALLIA, A. B., Vestal Virgins and Their Families, *Classical Antiquity*, University of California Press, (34)1, 2015, s. 74-120.
- GARLAND, R., Children In Athenian Religion, *The Oxford Handbook of Childhood and Education In the Classical World* (Ed. J. E. Grubbs, T. Parkin, R. Bell), Oxford University Press, Oxford 2013, s. 207-226.
- GARRISON, E. P., Ancient Greece and Rome, *Encyclopedia of Children and Childhood In History and Science*, (Ed. Paula S. Fass, vd.), Macmillan Reference, USA 2004, s. 53-57.
- GIACOBELLO, F., *Larari Pompeiani: Iconografia e Culto dei Lari in Ambito Domestico*, Edizioni Universitarie di Lettere Economia Diritto, Milan 2008.

- GOLF, B., *Citizen Bacchae- Women's Ritual Practice in Ancient Greece*, University of California Press, England 2004.
- GOUX, J., Vesta, or the Place of Being, *Representations*, University of California Press(1), 1983, s. 91-107.
- GÖNENÇ, F. İ., *Roma Hukukunda Kadın*, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2010.
- HANSEN, M. H.- Nielsen, T. H., *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford University Press, Oxford 2004.
- HIGGINSON, T. W., The Greek Goddesses, *New England Review (1990-)*, (28) 4, Middlebury College Publications 2007, s. 194-207.
- HOFFNER, H. A., *Hittite Myths*, Ed. Gary M. Beckman, Atlanta, Scholars Press, Georgia 1998.
- KAJAVA, M., Hestia Hearth, Goddess, and Cult, *Harvard Studies in Classical Philology*, Department of the Classics, Harvard University, (102), 2009, s. 1-20.
- KOCH, C., *Vesta*, RE 2.16 (8A2), 1958, s. 1717-76.
- KONSTANTİNOU, A., Hestia and Eos: Mapping Female Mobility and Sexuality in Greek Mythic Thought, *The American Journal of Philology*, The Johns Hopkins University Press, (137)1, 2016, s. 201-24.
- KROPPEBERG, I., Law, Religion, and Constitution of the Vestal Virgins, *Law and Literature*, Taylor & Francis, Ltd. on behalf of the Cardozo School of Law, (22)3, 2010, s. 418-439.
- KÜLAHLI, N., A Review On the Term of Hearth In Hittite Mythological Documents: Anatolian Hearth Belief. *Asya Studies*, 6 (22), 2022, s. 265-274. DOI: 10.31455/asya.1190693.
- LAROCHE, E., *Dictionnaire de la Langue Louvite*, Paris 1959.
- LAROCHE, E., "Études de Linguistique Anatolienne" II, *RHA* (24), 1966.
- LAWYER, L. B., New Light on An Ancient Goddess, *The Classical Outlook*, American Classical League, (30)5, 1953, s. 48-49.
- LIGHTMAN, M. - Lightman, B., *A to Z of Ancient Greek and Roman Women*, Revised Edition, Library of Congress Cataloging, New York 2008.
- LINKE, B., Sacral Purity and Social Order In Ancient Rome, (Ed. Christian Frevel, Christophe Nihan), In *Purity and the Forming of Religious Traditions in the Ancient Mediterranean World and Ancient Judaism*, Brill 2013, s. 289-310.
- MARCUSON, H. – Hout, T., Memorization and Hittite Ritual: New Perspectives on the Transmission of Hittite Ritual Texts, *Journal of Ancient Near Eastern Religions*, 0(15), 2015, s. 143-168.
- MARTINO, M. D, Hestia: The Indo-European Goddess of the Cosmic Central Fire, *Culture and Cosmos*, 23(1), 2019, s. 3- 19.
- MATTHES, M. M., *The Rape of Lucretia and the Founding of Republics*, University Park, Pennsylvania State University Press 2000.
- MORGAN, J. E., Families and Religion in Classical Greece, *A Companion to Families In the Greek and Roman Worlds*, Ed. B. Rawson, Wiley-Blackwell Publishing, UK 2011, s. 447-464.

- PARKER, H. N., Why Were the Vestals Virgins? Or the Chastity of Women and the Safety of the Roman State, *The American Journal of Philology*, The Johns Hopkins University Press, (125) 4, 2004, s. 563-601.
- POMEROY, S. B., *Goddesses, Whores, Wives, Slaves Women in Classical Antiquity*, Mackays of Chatham Ltd, Pimbllico, Great Britain 1975.
- POMEROY, S. B., *Spartan Women*, Oxford University Press, Oxford 2002.
- POMEROY, S. B., Women and Ethnicity in Classical Greece: Changing the Paradigms, *A Companion to the Classical Greek World* Ed. Konrad H. Kinzl, Blackwell Publishing 2006, s. 350-366.
- ORR, D. G., *Roman Domestic Religion: A Study of the Roman Lararia*, (Master of Arts, University of Maryland), College Park 1969.
- OTTEN, H., *Ein hethitisches Festrival* (KBo XIX 128), StBoT 13, Wiesbaden 1971.
- OTTEN, H., “Kuz(z)zanišu”, *RIA* 6, 1980-1983.
- ROGERS, D., The Hanging Garlands of Pompeii: Mimetic Acts of Ancient Lived Religion, *Arts*, (9) 65, USA 2020, s. 1-19.
- ROUSSELLE, A., Images as Education In the Roman Empire, *Education In Greek and Roman Antiquity*, Ed. Yun Lee Too, Brill Publishing, 2001, s. 373-404.
- SELEK, H., Roma Hukukuna Göre Aile Müessesesi, *İzmir Barosu Dergisi*, (2)6, 1936, s. 214-232.
- SERAFIM, A., Community, Division, and the Persuasive War od Identities in Attic Oratory, *Classics Ireland*, (28), 2021, s. 1-23.
- TAŞ, İ., Hitit Çivi Yazılı Belgelere Göre Ocak Kültü ve Ocağın Kutsallığı Üzerine Bazı Gözlemler, *KUBABA*, 0(18), 2011, s. 7-18.
- THOMPSON, P., J., Dismantling the Master's House: A Hestian / Hermean Deconstruction of Classic Texts, *Hypatia*, Feminist Philosophy of Religion, Wiley on behalf of Hypatia, Inc. (9)4, 1994, s. 38-56.
- TISCHLER, J., *Hethitisches Etymologisches Glossar Teil I, A-K*, Innsbruck 1983.
- ÜNAL, A., *Hititçe-Türkçe; Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük Hattice, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözcük Listeleriyle Birlikte*, Ankara 2016.
- VERNANT, J. P., Hestia-Hermes: Sull'espressione religiosa dello spazio e del movimento presso i Greci. In *Mito e pensiero presso i Greci*, Turin: Einaudi 1978, s. 147-200.
- WILDFANG, R. L., *Rome's Vestal Virgins: A Study of Rome's Vestal Priestesses in the Late Republic and Early Empire*, Routledge, London 2006.
- YILDIRIM, M., Antik Dönemlerde Adana'da Dini İnanç, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1), 2014, s. 35-48.

Summary

Hestia, means "hearth fire", which is considered sacred in Ancient civilizations, is regarded as Hearth Goddess of the Greeks. Hestia is placed in the middle of the oikos and respected by the Greeks as the divine Goddess. She is the first born child of the Olympus generation. She is the virgin goddess and is associated with the physical object. She protects the central fire and is placed in the religious and mythological center of the Universe so she is the protector of the cities and people. This place called "Hestia koin" means common hearth and is placed in the center of the city. Prayers are performed; state cults and festivals are carried out here. The fire in this hearth represents the eternal fire of the city. As the hearth can not move, Hestia has a sedentary position. On the contrary of other goddesses, she does not have a legend, myth or a sanctuary. Moreover, she is hardly ever depicted in literature and arts so she has imagined as a live fire not a human being. Hestia Cult of Ancient Greek consists of rituals symbolizing the fire and presents the first example of holy places of Ancient West. Although it is well-known in Greek world, there is lack of information about how the cult is organized and carried out. However, it is known that the cult is not managed by the priests but the women.

Hestia is called Vesta in Roman religion. Vesta cult has a remarkable position for the integrity of Rome. Ancient writers emphasize that the state hearth was protected by Vesta. If the sacred fire of Vesta goes out, it means that the existence of the city is danger. All the family and state members gather around Vesta. The rituals and prayers are started with her name. Vesta, has a characteristics of *quae loca pri tenet*, that is "having the first place". On the contrary to Hestia, Vesta is depicted on the Roman coins and the walls of Pompei in the anthropomorphic way. The name of the goddess is passed on the priestess of the cult. Vestals are the ones who protected the Roman public and eternal hearth. Vestals were regarded as incredibly honoured in society. The privileged rights they had were the same as the ones of aristocratic and royal Roman women. The reason why these highly-honoured women were privileged was normally their sacred services.

It is considered that the hearth concept of Ancient West is based on the East. The first written documents of Anatolia, which has strong relations with Greece and Rome, indicate that the festivals and rituals are performed around the hearth. They also emphasize that the hearth is the main element of the Hittite religious rituals. The hearth is the sacred place where the sacrifices are offered for the gods. Moreover, the documents show that the term of hearth is used for not only an altar but also a sanctuary. The myths of disappearance of gods have the same plot and they point out the importance of hearth for the Hittites. Thus, the Hittite hearth symbolizes the unity and integrity of the family and the empire. Some modern sources claim that the hearth cult has a god called *hashas* or *hassa*. However, the owner of the hearth cult of Hattis, who settled down in Anatolia before the Hittites, is a goddess, called *Kuzzanišu*. The Hittite cuneiform texts state that she is a highly-honoured goddess in the Hittite pantheon.

This study aims to describe the hearth cult of Ancient West in the context of Hestia and Vesta and to examine and evaluate the improvement of this description in Greek and Roman societies in the light of ancient and modern sources. In this context, in order to understand the effects of the Ancient East on the given cultures, the Hittites are chosen as an example of Anatolian culture.

